Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile

4.11.2026

Täiendavad ettepanekud üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ põhilahendusele

Lugupeetud üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ koostajad

Täname ÜRP „Eesti 2050“ koostajaid planeeringulahenduse edasiarendamise eest. Tunnustame, et oktoobri põhilahenduses on senisest selgemalt käsitletud väärtuspõhist ruumiloomet, maahõive hierarhiat, põhjavee kaitset, rohevõrgustiku toimimist ning maapõueressursside kestlikku kasutamist.

Hagudi küla 10. aprillil 2026 esitatud ettepanekute keskne küsimus oli, kuidas langetada põhjendatud ruumiotsuseid olukorras, kus samas piirkonnas kattuvad mitu olulist loodus-, kultuuri- ja elukeskkonna väärtust ning erinevad arendushuvid.

Leiame, et planeeringu täiendatud põhimõtted annavad nende küsimuste käsitlemiseks senisest parema aluse. Samas peame vajalikuks täpsustada, kuidas tagatakse nende väärtuste tegelik arvestamine järgnevates planeeringutes ja arendusotsustes ning millistest põhimõtetest tuleb lähtuda olukorras, kus kavandatav tegevus võib oluliselt muuta piirkonna väljakujunenud ruumilist ja ökoloogilist toimimist.

Peame seejuures oluliseks, et planeeringus tunnustatud väärtused ei jääks üksnes üldisteks eesmärkideks, vaid oleksid arvestatavad ka konkreetsete lahenduste võrdlemisel, mõjude hindamisel ja otsuste põhjendamisel.

Sellest lähtudes esitame järgmised täiendavad ettepanekud.

1. Mitme ruumilise väärtuse kattumise ja arenduste koondmõju hindamine

Ettepanek täiendada ÜRP peatükke 2.1 ja 2.2.

Kui samas piirkonnas kattuvad mitu olulist ruumilist väärtust, näiteks rohevõrgustik, väärtuslik maastik, ajalooline asustus, põhjaveevarud või kultuuripärand, tuleb olulise arenduse kavandamisel hinnata nende väärtuste omavahelisi seoseid ja piirkonna terviklikku toimimist.

Hindamisel tuleb asjakohasel juhul arvestada ka eri sektorite olemasolevate, lubatud ja piisavalt konkreetselt kavandatavate arenduste kumulatiivset mõju.

Oluline on välja selgitada, kas eri tegevuste koosmõjul võivad kahjustuda piirkonna ökoloogilised, hüdrogeoloogilised, maastikulised või elukeskkondlikud põhifunktsioonid ning millises ulatuses on võimalik neid säilitada või taastada.

Eri arenduste mõju ei pruugi avalduda üheaegselt ega olla käsitletud samas planeerimis- või loamenetluses. Seetõttu võib piirkonna terviklikule toimimisele avalduv mõju jääda ebapiisavalt hinnatuks ka siis, kui iga üksiku arenduse mõju on eraldi käsitletud.

Palume täiendada ÜRP-d järgmise põhimõttega:

„Kui olulise ruumilise mõjuga arendus kavandatakse piirkonda, kus kattuvad mitmed olulised loodus-, kultuuri- ja elukeskkonna väärtused, tuleb asjakohases planeerimis- või mõjude hindamise menetluses hinnata nende väärtuste omavahelisi seoseid ja piirkonna terviklikku toimimist.

Hindamisel arvestatakse ka eri sektorite olemasolevate, lubatud ja piisavalt konkreetselt kavandatavate arenduste kumulatiivset mõju, sealhulgas võimalikku mõju piirkonna ökoloogilistele, hüdrogeoloogilistele, maastikulistele ja elukeskkondlikele põhifunktsioonidele.

Arendusotsuse põhjendamisel tuleb selgitada, kuidas on arvestatud piirkonna väärtuste terviklikkust ja nende säilimiseks vajalikke tingimusi.“

Peame oluliseks, et piirkondliku koondmõju hindamise vajadus selgitataks välja piisavalt varases etapis, mil arenduse asukohta, ulatust või tehnilist lahendust on veel võimalik muuta.

2. Vähem kahjustavate alternatiivide kaalumine ja otsustamise põhjendamine

Ettepanek täiendada ÜRP peatükke 2.2 ja 3.5.3.

Olulise ruumilise mõjuga arenduste kavandamisel piirkondadesse, kus esineb mitu tundlikku või raskesti taastatavat väärtust, tuleb asjakohases planeerimis- ja mõjude hindamise menetluses võrrelda mõistlikke vähem kahjustavaid alternatiive.

Kui tegevus on seotud kindla maavaraleiukohaga, tuleb asukohaalternatiivide kõrval hinnata ka tegevuse ulatuse, tehnoloogia, etapiviisilise teostamise ning vajaduse korral tegevusest loobumise alternatiive.

Valitud lahenduse põhjendustes tuleb selgitada, miks vähem kahjustavad alternatiivid ei osutunud teostatavaks või põhjendatuks.

Peame oluliseks, et riikliku või majandusliku tähtsusega arendushuvi ei tähendaks automaatselt teiste oluliste ruumiliste väärtuste väiksemat kaalu. Nende väärtuste ja huvide kaalumine peab olema läbipaistev ning tuginema asjakohastele andmetele.

Palume täiendada ÜRP-d järgmise põhimõttega:

„Olulise ruumilise mõjuga arenduse kavandamisel piirkonda, kus esineb mitu tundlikku või raskesti taastatavat väärtust, tuleb asjakohases planeerimis- ja mõjude hindamise menetluses võrrelda mõistlikke vähem kahjustavaid alternatiive.

Alternatiivide hindamisel arvestatakse arenduse asukoha kõrval vajaduse korral ka tegevuse ulatuse, tehnoloogia, elluviimise etapilisuse ning tegevusest loobumise võimalusega.

Valitud lahenduse põhjendustes tuleb selgitada, kuidas on kaalutud arendushuvi ja piirkonna olulisi ruumilisi väärtusi ning miks vähem kahjustavaid alternatiive ei peetud teostatavaks või põhjendatuks.“

Selline põhimõte on eriti oluline tegevuste puhul, mille mõju võib olla pikaajaline või pöördumatu ning mille hilisem korrastamine ei pruugi võimaldada kahjustatud loodus- või elukeskkonna funktsioone taastada.

3. Põhjavee ja kohalike joogiveeallikate kaitse kui hajaasustuse toimepidevuse eeldus

Ettepanek täiendada ÜRP peatükki 3.5.3 ning siduda see julgeoleku ja kriisivalmiduse käsitlusega.

Hajaasustuses sõltub paljude majapidamiste joogiveevarustus kohalikust põhjaveest ning eraldi paiknevatest salv- ja puurkaevudest.

Lisaks tavapärasele veevarustusele võivad need hajutatud veeallikad olla olulised elanikkonna toimepidevuse tagamisel olukordades, kus ühisveevärk või muud tsentraalsed taristusüsteemid ei toimi.

Seetõttu tuleb põhjaveevarude ja kohalike veeallikate kaitset käsitleda lisaks keskkonnakaitsele ka elukvaliteedi, rahvatervise ja kriisivalmiduse seisukohalt.

Palume täiendada ÜRP-d järgmise põhimõttega:

„Põhjaveevarusid ja -režiimi mõjutavate oluliste arenduste, eelkõige kaevandamise kavandamisel tuleb hinnata mõju põhjavee kvaliteedile, kogusele, looduslikule taastumisele ning piirkonna olemasolevate salv- ja puurkaevude veeandvusele ja kasutatavusele.

Hindamisel arvestatakse eri arenduste kumulatiivset mõju ning kohalike veeallikate tähtsust hajaasustuse joogiveevarustuse ja elanikkonna kriisivalmiduse tagamisel.

Kui olulist ebasoodsat mõju ei ole võimalik usaldusväärselt vältida või leevendada, tuleb kaaluda arenduse asukoha, ulatuse, tehnoloogia või muu lahenduse muutmist.“

Olulise põhjaveemõjuga arenduste puhul tuleb asjakohasel juhul määratleda mõjutatavad kaevud, põhjavee lähteolukord, seirevajadus ning meetmed elanike veevarustuse tagamiseks.

Kaevude võimaliku kriisiressursina käsitlemisel tuleb arvestada vee tegelikku kättesaadavust elektrikatkestuse korral ja selle joogiveekõlblikkust.

Peame vajalikuks, et põhjavee mõju hindamise ja seire tulemused oleksid arvestatud ka arenduse tehnilise lahenduse, kasutustingimuste ja vajaduse korral veevarustuse kaitsemeetmete määramisel.

4. Rohevõrgustiku toimivuse säilitamine ja piiride muutmise põhjendamine

Ettepanek täiendada ÜRP peatükki 3.6.1.

Tunnustame, et ÜRP täiendatud põhilahenduses on rohevõrgustiku ökoloogilist sidusust ja põhifunktsioone senisest põhjalikumalt käsitletud.

Peame vajalikuks täpsustada nende põhimõtete rakendamist üldplaneeringutes, eelkõige rohevõrgustiku piiride või kasutustingimuste muutmisel.

Rohevõrgustiku planeeringuline piir ja selle ökoloogiline toimimine on omavahel seotud, kuid need ei ole samatähenduslikud. Piiri muutmisega ei saa iseenesest kõrvaldada vajadust hinnata ala tegelikku tähtsust võrgustiku sidususele ja põhifunktsioonidele.

Palume lisada järgmine suunis:

„Rohevõrgustiku piiride või kasutustingimuste olulisel muutmisel tuleb hinnata ja põhjendada muutuse mõju võrgustiku ökoloogilisele sidususele, põhifunktsioonidele ning terviklikule toimimisele.

Rohevõrgustiku ala vähendamist või olulist ümberkujundamist tuleb põhjendada asjakohase ökoloogilise analüüsiga, arvestades ka teiste maakasutusmuutuste koosmõju.

Rohevõrgustiku piiride muutmine või ala hilisem korrastamine ei ole iseenesest tõend selle ökoloogiliste funktsioonide säilimisest või taastumisest.“

Peame oluliseks, et planeeringulise piiri muutmise põhjendused oleksid eristatavad arendushuvidest ning et otsuse aluseks oleks hinnang rohevõrgustiku tegelikule toimimisele.

Kui piiri muutmisega kaasneb rohevõrgustiku olulise funktsiooni nõrgenemine, tuleb hinnata selle vältimise võimalusi ning põhjendada, kuidas tagatakse võrgustiku sidusus ja toimivus tervikuna.

5. Hajaasustuse asustusmustri ja väärtuslike maastike terviklikkuse säilitamine

Ettepanek täiendada ÜRP peatükke 2.1 ja 3.6.2 ning lisa 1 hajaasustuse suuniseid.

Hajaasustuse elukeskkonna väärtus ei seisne üksnes hoonestuse väikeses tiheduses, vaid ka ajalooliselt kujunenud asustusmustris, talukohtade paiknemises, maastikustruktuuris, avatud vaadetes, ajaloolistes teedes ning loodus- ja kultuuriväärtuste omavahelistes seostes.

Nende väärtuste säilitamine ei tähenda arengu välistamist. Küll aga eeldab see, et uue hoonestuse kavandamisel hinnatakse selle sobivust piirkonna väljakujunenud ruumilise iseloomuga.

Hajaasustuse arenguvõimaluste määratlemisel on oluline arvestada, et hoonestuse tihendamine või uute elamukohtade lisamine võib sõltuvalt piirkonna iseloomust kas toetada asustuse elujõulisust või muuta oluliselt senist maastiku- ja asustusstruktuuri.

Seetõttu peame vajalikuks, et üldplaneeringus kasutatavad hoonestustingimused oleksid kohapõhiselt põhjendatud ning nende muutmisel hinnataks mõju piirkonna väljakujunenud väärtustele.

Palume täiendada ÜRP-d järgmise suunisega:

„Hajaasustuse arengu kavandamisel tuleb lähtuda piirkonna väljakujunenud asustusmustri, maastikustruktuuri ning loodus- ja kultuuriväärtuste terviklikust käsitlusest.

Üldplaneeringutes tuleb põhjendada, kuidas kavandatavad hoonestustingimused, sealhulgas elamukohtade paiknemine, hoonestustihedus ja kruntide suurused, toetavad piirkonna asustusliku ja maastikulise eripära säilimist ning võimaldavad kestlikku arengut.

Hajaasustuse tihendamise sobivust hinnatakse piirkonna ruumilise struktuuri, maastikuliste väärtuste ja elukeskkonna kvaliteedi alusel.“

Väärtuslike maastike puhul peame oluliseks arvestada ka ajalooliste ühenduste, vaatesuhete ja maastiku kasutusfunktsioonidega, sest üksikute väärtuslike objektide säilitamine ei pruugi tagada tervikliku kultuurmaastiku säilimist.

Eelkõige tuleb hinnata selliste maastikuelementide omavahelisi ruumilisi seoseid, mille koosmõjus kujuneb piirkonna ajalooline, kultuuriline ja elukeskkondlik väärtus.

6. Mõju vältimise, leevendamise, taastamise ja hüvitamise eristamine

Ettepanek täiendada ÜRP peatükki 2.2 ja elluviimiskava.

Ruumiliste konfliktide lahendamisel tuleb eristada mõju vältimist, vähendamist, kahjustatud funktsiooni taastamist ning alles jääva mõju hüvitamist.

Leevendusmeetmeks ei saa pidada lahendust, mis ei vähenda hinnatavat olulist mõju. Samuti ei tõenda hüvitusmeetme olemasolu iseenesest, et kahjustatud või raskesti taastatav väärtus on säilinud.

Peame vajalikuks, et olulise ruumilise mõjuga arenduste otsustes põhjendataks, millised mõjud on välditavad, milliseid saab vähendada või taastada ning millised jäävad püsivaks.

Eriti oluline on see raskesti taastatavate või pöördumatult kahjustatavate väärtuste puhul. Näiteks maastiku hilisem korrastamine või uue kasutusfunktsiooni kujundamine ei pruugi tähendada varasema ökoloogilise, hüdrogeoloogilise või kultuurmaastikulise funktsiooni taastumist.

Palume täiendada ÜRP-d järgmise põhimõttega:

„Olulise ruumilise mõjuga arenduste kavandamisel tuleb lähtuda mõjude vältimise ja vähendamise eelistamisest ning eristada neid kahjustatud funktsioonide taastamisest ja alles jäävate mõjude hüvitamisest.

Otsuse põhjendamisel tuleb selgitada, milliseid olulisi mõjusid on võimalik vältida, vähendada või taastada, millised mõjud jäävad püsivaks ning milliste meetmetega tagatakse oluliste ruumiliste väärtuste ja funktsioonide säilimine.

Hüvitus- või korrastamismeetmete kavandamine ei asenda vajadust hinnata, kas kahjustatud väärtuse või funktsiooni taastamine on tegelikult võimalik.“

Palume ÜRP elluviimiskavas ette näha nende põhimõtete metoodiline täpsustamine, sealhulgas kumulatiivsete mõjude käsitlemine ja leevendusmeetmete tegeliku tulemuslikkuse kontroll.

Peame oluliseks, et mõjude hindamisel määratletud vältimis-, vähendamis- ja taastamismeetmed kajastuksid asjakohastes planeeringu- ja projektlahendustes ning nende rakendamine ja tulemuslikkuse jälgimine oleksid selgelt korraldatud.

Kokkuvõte

Ettepanekute eesmärk ei ole välistada põhjendatud ruumilist arengut, vaid tagada, et mitme olulise väärtuse kattumisel oleks otsustusprotsess läbipaistev, teadmispõhine ja proportsionaalne.

Peame vajalikuks, et ÜRP annaks järgmistele planeeringutele selged suunised, kuidas tuvastada ja kaaluda piirkonna olulisi väärtusi, hinnata eri arenduste koosmõju ning põhjendada lahendusi, mis võivad muuta piirkonna elu- ja looduskeskkonna pikaajalist toimimist.

Esitatud ettepanekuid ühendab vajadus tagada planeeringutes tunnustatud väärtuste järjepidev arvestamine kõigis järgnevates otsustusetappides. See hõlmab nii alternatiivide võrdlemist ja mõjude hindamist kui ka valitud lahenduste põhjendamist ning vajalike kaitse- ja leevendusmeetmete elluviimist.

Peame oluliseks, et riiklikult tunnustatud ruumilised väärtused oleksid tegelikult arvestatavad ka kohaliku tasandi planeeringutes ja konkreetsetes arendusotsustes ning et nende olulist muutmist ei käsitletaks üksnes formaalse planeeringulahenduse muudatusena.

Palume esitatud ettepanekuid käsitleda Hagudi küla 10. aprillil 2026 esitatud seisukohtade täpsustustena ning anda teada, kuidas neid ÜRP põhilahenduse ja elluviimiskava täiendamisel arvestatakse.

Lugupidamisega

MTÜ Hagudi Kodukant